

Süni intellekt(Aİ) etik meseleleri

Zahide Bayramova

15 Fevral 2025

Süni İntellekt geniş yayılmış elverişli və eyni zamanda təhlükəli bir sistemdir.İstehsalat,neqliyyat və xidmət sahələrində bu daha çox nəzərə çarpır.İşsizliyin artması, etik təsirlər və sosial ədalətsizliklə bağlı suallar yaranır.

Eyni zamanda Süni intellekt sistemləri geniş həcmde məlumatları toplayır,emal və təhlil edir.Bu məlumatlar şəxsi məlumatlar,istifadəçi davranışı və hətta şəxsiyyəti məlumatlı ola bilər.Məlumatların düzgün idarə olunmaması və şəxsi məlumatların sui-istifadə edilməsi riski insanlarda narahatçılığa yol açır.McKinsey and Company tərəfindən edilən araşdırmaya nəzərən dünya üzrə 800 milyon iş yeri süni intellekt tətbiqləri ilə itirilə bilər.Oxford Economics-in araşdırmaları 2030-cu ildə yalnız ABŞ-da 20 milyon iş yeri itkisi ola biləcəyini təxmin edir.

Xidmət sektorunda sahəsində də yayılmışdır.PwC-nin 2020-ci ildə yayımladığı hesabatına görə, 42 faiz şirkət müştəri xidmətləri üçün süni intellektdən istifadə edir. Gartner 2021-ci ildə 25 faiz müştəri xidmətləri fəaliyyətlərinin avtomatlaşdırılacağı və bu səbəbdən müştəri xidmətləri işçilərinin 5 faizinin işini itirəcəyi proqnozunu vermişdir.

Süni intellekt insanların hüquqlarını təhdid edə bilər.Buna misal olaraq öz tanıma texnologiyalarının səhv nəticə verməsi ilə ola biləcək hüquqi və etik problemləri deyə bilərik.Süni intellektin, xüsusən də avtomatlaşdırılmış müşahidə və təhlükəsizlik alətləri kimi tətbiqləri, insanlar üzərində nəzarəti artırır. Bu texnologiyalarla bağlı etik narahatlıqların yaranması, insan hüquqlarının pozulması və şəxsi həyatın qorunması məsələlərini qaldırır.

Süni intellektin ölüm və intihar hadisələrinə təsiri və insanlarla mənəvi əlaqəsinin zəruriliyi, cəmiyyətin müxtəlif sahələrində etik və sosial məsələləri gündəmə gətirir. Bu mövzu həm süni intellektin inkişafı, həm də insanların emosional və psixoloji sağlamlığı ilə bağlı önəmli suallar doğurur. 2018-ci ildəki bir araşdırmada, gənclərin 60faizinin süni intellekt tərəfindən idarə olunan sosial media platformalarında, onların əhval-ruhiyyələrinə uyğun reklam və ya məzmunların göstərildiyini bildirdilər. Bu da sosial izolasiya və depressiya kimi halların artmasına səbəb ola bilər.

İnsanlıq və maşın arasında sərhəd: Süni intellektin inkişafı ilə əlaqədar etik mübahisələr, maşınların insan beyninin funksiyalarını və qərar vermə qabiliyyətini təkrarlayıb-təkrarlamaması məsələsi ətrafında cəmləşir. Her bir süni intellekt qərarı, bəzən insan hüquqlarını və əxlaqını qoruyub-qorunmaqla bağlı problemlər yaradır.

AI-nin geleceyi ve tehlükeler: Her bir inkişafda olduğu kimi, süni intellektin de geleceyi ilə bağlı etik mübahisələr mövcuddur. Süni intellektin potensial olaraq insanları evez etməsi və ya onların qərarlarını manipulyasiya etməsi suallarına cavab tapmaq lazımdır. Superintelligent AI və ya özbaşına qərarlar verən maşınların necə idarə olunacağı məsələləri etik bir mövzu olaraq qalır.

Cəmiyyətdə AI-nin qəbul edilme problemi: Süni intellektin cəmiyyətdəki rolu, insanların onu necə qəbul etdiyindən asılıdır. Bu, həm emosional, həm də etnik baxımdan müxtəlif problemlər yarada bilər. Sosial qavrayış və etik məsələlər bu texnologiyanın uğurlu tətbiqi üçün vacibdir.

Etik qaydaların yaradılması: Süni intellektin etik istifadəsi üçün beynəlxalq və yerli səviyyədə normativ hüquqi çərçivələr qurulmalıdır. Bu çərçivələr həm texnoloji inkişafı, həm də insan hüquqlarını qorumaq məqsədi güdür.